

NEGOCIERI DIPLOMATICE PENTRU SOLUȚIONAREA CONFLICTULUI TRANSNISTREAN – STUDIU DE CAZ

– Partea I –

Col.drd. Nicolae - Valentin STĂNESCU*

Ministerul Apărării Naționale

Dan Alexandru STĂNESCU**

Ministerul Apărării Naționale

Crina DĂNĂILĂ***

Ministerul Apărării Naționale

Teritoriul dintre Prut și Nistru a avut o importanță geopolitică și geostrategică pentru planurile Rusiei sau Imperiului Sovietic, rusificarea Basarabiei făcându-se cu cele mai brutale metode (războaie, anexare forțată, dictat, prizonierat, deportări, politic), toate în timpul ocupației țariste (1812-1918) sau perioadei sovietice (1940-1941, 1944-1990).

Conflictul Transnistrean a fost desfășurat după tipicul a ceea ce se numește „conflict înghețat”, având o serie de etape: amplificarea operațiilor militare, intervenția străină, încetării focului și crearea unei zone securizate în care să acționeze forțele de menținere a păcii precum și trupele rusești.

În perioada care a urmat încetării focului și a conflictului armat s-au desfășurat mai multe planuri de federalizare a Moldovei ca fiind singura soluție nearmată, nici una dintre acestea nefiind agreată de autoritățile de la Chișinău.

Se poate spune că deși inițial conflictul Transnistrean a avut o influență determinantă pentru Republica Moldova, a devenit un instrument pentru Moscova pentru a deține controlul strategic în acea zonă.

Cuvinte cheie: conflict; echilibru strategic; amplificarea operațiilor militare; federalizare; independență, mișcare separatistă, secesiune.

La 19 ani de la încheierea ostilităților dintre guvernul Republicii Moldova și autoritățile separatiste din stânga Nistrului, perspectivele unei soluții politice care ar respecta integritatea teritorială și independența Moldovei rămân neclare.

Chișinăul și Tiraspolul sunt angajate într-un proces de negocieri care vizează definirea unui statut al regiunii transnistrene în cadrul unei Moldove

* e-mail: valistanescu2005@yahoo.de

** e-mail: stanescu_dan26@yahoo.com

*** e-mail: ckriniola@yahoo.com

unificate. Negocierile sunt mediate de către Rusia, Ucraina și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE), cu participarea SUA și UE în rol de observatori. Un complex de evoluții interne și internaționale ar putea favoriza eforturile de reîntregire a Republicii Moldova. Valorizarea acestor oportunități depinde însă de capacitatea de coordonare a eforturilor interne de soluționare a conflictului transnistrean cu evoluțiile internaționale.

Republica Moldova are tot interesul ca acțiunile interne de soluționare a conflictului transnistrean să se înscrie într-un context mai larg de evoluții legate de extinderea UE și NATO și a relațiilor acestor organizații cu Rusia și Ucraina.

Extinderea UE și NATO constituie un context favorabil reconsiderării atitudinilor Occidentului față de problema transnistreană. În condițiile în care Republica Moldova se află din anul 2004 la hotarul NATO și din 2007 la cel al UE, problema transnistreană cunoaște un transfer din categoria unui conflict post-sovietic „eurasiatic”, în care Rusia avea un rol special, într-un conflict „european” în care UE devine o parte indispensabilă procesului de soluționare.

Scurt istoric privind evoluția conflictului și stabilirea premiselor de începere a negocierilor

După anul 1989, pe fondul sfârșitului Războiului Rece și dezintegrării URSS, o serie de foste republici sovietice încep să parcurgă primii pași pe calea redobândirii independenței. Ca răspuns, conducerea Uniunii Sovietice aplică tactica stimulării separatismului în republicile „răzvrătite”. Astfel, pe 2 septembrie 1990, la Tiraspol, are loc „*Cel de-al doilea congres extraordinar al deputaților sovietelor de diferite niveluri*” din unele localități nistrene, la care este proclamată o nouă „republică” pe teritoriul Republicii Moldova, respectiv Republica Sovietică Socialistă Moldovenească Nistreană, în componența URSS.

Republica Moldova a apărut ca stat independent pe 27.08.1991, în calitate de succesor al Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești (RSSM), care fusese creată în anul 1940, după anexarea de către URSS a Basarabiei (spațiul dintre râurile Prut și Nistru, cu denumirea istorică Basarabia). Teritoriul RSSM (37000 km²) a fost constituit din Basarabia și o parte din teritoriul fostei Republici Autonome Sovietice Socialiste Moldovenești (RASSM). Pentru justificarea expansiunii teritoriale și creării statalității „sovietice socialiste moldovenești”, statul sovietic a promovat o politică dură de deznaționalizare și de creare a „noului popor”, adică a celui „moldovenesc”.

Momentul cheie al „moldovenismului sovietic” a fost româno-fobia, inoculată prin toate mijloacele statului totalitar (deportări, nimicirea fizică a intelectualității, foametea artificială din 1947, „spălarea creierelor” etc.). Trecutul istoric diferit al acestor două părți componente ale Republicii

Socialiste Sovietice Moldovenești (RSSM), ca și structura etnică foarte diversificată a populației, a determinat reacții dominante diametral opuse la procesele politice ce au urmat după 1985.

În condițiile politicii de „perestroika” inițiată și promovată de fostul președinte sovietic, Mihail Gorbaciov, în anul 1985, în toate fostele republici sovietice a devenit posibilă abordarea problemei emancipării naționale a populației autohtone. Aceste două momente, emanciparea națională a populației autohtone și transformarea Republicii Socialiste Sovietice Moldovenești (RSSM) într-un stat independent, au provocat o atitudine ostilă în centrele industriale din zona de est a Republicii Moldova. Starea de spirit dominantă din această regiune și greșelile tinerei democrații din Republica Moldova au fost abil exploatare de către conducerea URSS, iar după 1991 de către Federația Rusă.

La agravarea situației au contribuit și trupele fostei Armate a 14-a (unitățile acesteia au fost dislocate după anul 1945 în localitățile din zona de est a Republicii Moldova). Constatăm astfel o suprapunere de factori între puterea constituțională și regimul separatist, în urma căruia ultimul a instaurat controlul deplin asupra a 12% din teritoriul Republicii Moldova și a 700.000 de locuitori¹. Pe toată durata războiului din Transnistria (martie – iulie 1992), mișcarea separatistă a fost susținută financiar, logistic și militar de Moscova. Pe timpul desfășurării ostilităților militare între forțele separatiste și cele moldovenești, Kremlinul a decis trecerea Armatei a 14-a sub jurisdicția proprie, ca armată rusă și a implicat-o ulterior în conflict².

Pacea nu s-a negociat între beligeranți, ci prin intermediul trimișilor speciali ai Federației Ruse (mai exact ai președintelui Boris Elțin), Moscova

¹ Acest conflict sângeros a fost declanșat ca reacție la tendința pro-românească a Chișinăului de la începutul anilor 1990 și a lăsat în urma sa aproximativ 1.000 de morți și 4.100 răniți. Armata a 14-a a avut un rol hotărâtor în confruntare, înclinând balanța decisiv de partea separatiștilor transnistreni.

² Iulian Chifu, *Un sângeros conflict, orchestrat de Moscova, Războiul din Transnistria*, în *Dosarele Istoriei*, nr. 2 (30) / 1999, pp. 54 – 58. Prin decret semnat pe 01.04.1992, Armata a 14-a, reprezentând fostele trupe ale Grupului de Armate Sud-Vest al URSS, trecea în subordinea directă a Ministerului rus al Apărării; de menționat că, după prăbușirea URSS, o problemă importantă cu care statele independente, nou create, s-au confruntat, a fost prezența militară a fostei armate a URSS pe propriul lor teritoriu. Rusia, Belarus și Ucraina au preluat moștenirea militară a fostei URSS, dar fără să existe un tratat în acest sens. Armata a 14-a se regrupase în anumite zone din Transnistria (Râbnia, Tiraspol și Tighina) după proclamarea independenței Republicii Moldova, fără ca autoritățile de la Chișinău să fie anunțate; crearea trupelor paramilitare fiind anterioară anului 1989, ca parte din planul de dezmembrare a Republicii Moldova. Armata a 14-a a coordonat, de asemenea, și formațiunile de cazaci, forțele speciale ale KGB detașate de Federația Rusă în Autoproclamata Republică Transnistreană, sub pretextul apărării drepturilor populației ruse din alte state ale CSI.

arogându-și poziția de mediator în conflictul transnistrean, poziție concretizată prin solicitarea făcută Republicii Moldova de a accepta statutul special al regiunii separatiste drept condiție prealabilă pentru retragerea Armatei a 14-a.

Comportamentul diplomației ruse pe parcursul întregii perioade post-conflict a scos în evidență măsura implicării Federației Ruse în menținerea controlului la Tiraspol. Este vorba despre controlul nedeclarat asupra unui stat membru al comunității internaționale, fără ca măcar să fie suportate cheltuielile, sau asumate responsabilitățile ce decurg din ocupația, conducerea și gestionarea administrativă a unui teritoriu. Mai mult decât atât, pe 17.11.1995, Duma de Stat a Federației Ruse a declarat Transnistria zonă de interes special a Kremlinului, intervenția Moscovei în regiune fiind justificată prin apărarea drepturilor rușilor și rusofonilor de pretutindeni.

Războiul, deși nu a fost declarat niciodată, continuă fără confruntări directe, fiind depășite etapele războiului clasic și devenind unul dintre conflictele înghețate, recunoscute în zonă, alături de conflictele din regiunile separatiste din Georgia (Abhazia și Osetia de Sud) sau din Azerbaidjan (Nagorno-Karabah), conflicte care au intrat, aproape concomitent, în efervescentă, încurajate de succesul modelului Kosovo³.

Prima fază a încercărilor de soluționare

Republica Moldova, stat independent, recunoscut pe plan internațional și membru al ONU, nu controlează o întreagă regiune a teritoriului său, autodeclarată independentă: partea de est a republicii, Autoproclamata Republică Transnistreană (ART), nerecunoscută de nici un stat din lume⁴.

Statutul ART a fost consacrat ca „stat de facto”. Astfel de regimuri sunt tratate ca subiecte parțiale ale dreptului internațional: „Statutul lor unic generează anumite drepturi și responsabilități, în primul rând ce țin de acțiuni necesare pentru suportul și bunăstarea populației. Ele pot încheia acorduri, cărora li se conferă un statut inferior față de cel al tratatelor. Pe lângă dreptul de a acționa pentru a-și susține populația, un „regim de facto” poate fi tras la răspundere pentru încălcarea dreptului internațional”⁵.

³ De fapt, liderii transnistreni au declarat în numeroase rânduri că sunt încurajați de modelul Kosovo.

⁴ Autoproclamata Republică Transnistreană (ART) este organizată ca o republică prezidențială și dispune de propriul guvern și parlament, de forțe militare și de poliție, de sistem poștal și de monedă, are elaborată o constituție și desemnate însemne ale statului – steagul și stema. Singura recunoaștere de care s-a bucurat a fost din partea regiunilor separatiste din zonă.

⁵ Pe 18.07.2006, la Chișinău, a avut loc o conferință internațională la care juriștii americani M. Meyer și C. Borgen au prezentat raportul *Dezghetarea unui conflict înghețat: aspecte legale ale crizei separatiste din Republica Moldova*.

Pe de altă parte, analiza aspectului juridic al conflictului transnistrean demonstrează că toate documentele de bază, semnate pe parcursul anilor 1992-2008, vin în contradicție cu prevederile Constituției Republicii Moldova și pun temelia confederalizării statului moldovenesc. Premisele care au fost avute în vedere atunci când Autoproclamata Republică Transnistreană a devenit parte la negocieri s-au stabilit în funcție de evoluția conflictului și au ținut cont mai puțin de această expertiză juridică, ceea ce a primat fiind faptul, unanim acceptat, că este mai bine să te așezi la masa negocierilor, să discuți, decât să nu existe deloc contacte sau negocieri, absența lor putând genera noi conflicte.

Începând cu anul 1992, procesul de negociere între părțile aflate în conflict este orientat pe două direcții: determinarea statutului Autoproclamatei Republici Transnistrene și luarea unei decizii în privința contingentului militar rus aflat pe teritoriul acesteia⁶.

Conflictul transnistrean este unul deosebit de complex, fiind de natură:

- *economică* – pe teritoriul Autoproclamatei Republici Transnistrene se găsesc principalele întreprinderi industriale ale Republicii Moldova. În acest spațiu, se derulează o intensă activitate economică și comercială, fără ca Republica Moldova să aibă vreun control asupra ei. Se afirmă că Autoproclamata Republică Transnistreană este paradisul afacerilor ilicite cu armament, muniție, droguri, spălare de bani;

- *politică* – separarea acestei regiuni de Republica Moldova afectează integritatea teritorială, suveranitatea și independența acestui stat, recunoscut internațional; Autoproclamata Republică Transnistreană nu este recunoscută de Comunitatea Internațională ca entitate statală independentă, suverană, autonomă; acceptarea separării Autoproclamatei Republici Transnistrene de Republica Moldova ar fi un exemplu negativ și cu consecințe dezastruoase pentru regiunea respectivă și chiar pentru comunitatea internațională;

- *militară* – are pe teritoriul său forțe militare străine, armament și muniție. Federația Rusă are aici importante depozite de armament, tehnică de

⁶ De-a lungul timpului s-a produs o integrare a trupelor Armatei a 14-a în trupele armatei separatiste (atruse de condiții materiale deosebite în comparație cu restul F. Ruse, acestea au trecut la trupele separatiste), astfel pare justificată afirmația liderului separatist, Igor Smirnov, potrivit căruia „Armata a 14-a se va retrage de la Tiraspol doar cu comandantul și cu steagul de luptă”. Deși s-a semnat statutul trupelor ruse și retragerea lor de la Tiraspol, Duma de Stat a F. Ruse nu l-a ratificat, pe motiv că ar contraveni drepturilor republicii autonome. Din 1993 au început să se manifeste presiunile internaționale de retragere a trupelor rusești, rămase însă fără rezultat; asemenea cereri se înregistrează și în perioada actuală. Unii analiști și responsabili consideră că, dacă F. Rusă nu își va retrage trupele și armamentul staționate în regiune, nu se va produce nicio schimbare în ART. SUA abordează problema retragerii trupelor F. Ruse din Republica Moldova ca pe o chestiune separată de problema transnistreană, susținând că Moscova trebuie să respecte angajamentele asumate la Istanbul încă din 1999 (de retragere a trupelor din Republica Moldova și Georgia).

luptă și muniție, pe care conform „Acordului de la Istanbul” din 1999, trebuia să le retragă de mult. De asemenea, Administrația de la Tiraspol, cu susținerea tacită a Kremlinului, are propriile forțe armate și polițienești;

- *politico-militară* – există forțe militare străine de menținere a stării actuale de „conflict înghețat”, afectând, practic, statutul Republicii Moldova de stat independent, suveran și unitar, statut recunoscut de comunitatea internațională.

În soluționarea conflictului transnistrean s-au implicat diferit atât o serie de state cu interese diverse în zonă (Rusia, Ucraina, România), cât și unele organizații regionale (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa - OSCE) și internaționale (UE și ONU, prin Înaltul Comisariat). Cel mai mult s-a implicat OSCE, datorită scopului și naturii sale, ca organizație de securitate și cooperare regională (europeană).

Pe ansamblu, strădaniile OSCE pentru găsirea unor soluții viabile conflictului din Transnistria nu au produs efecte semnificative. Motivul principal al insuccesului său îl constituie regula consensului, adică unanimitatea fără de care nu se poate lua nicio decizie. Dar Federația Rusă este membru al acestei organizații și se folosește de această prevedere ori de câte ori socotește că îi sunt lezate în vreun fel interesele în zonă. Inițial, stabilit pentru trei ani, termenul Misiunii OSCE a fost prelungit în decembrie 2002, la summit-ul OSCE de la Porto (Portugalia), la cererea expresă a Federației Ruse. Prestația OSCE în Republica Moldova, prin reprezentanți sau diplomați ai organizației la Chișinău sau Viena, a fost criticată de politicieni sau analiști de la Chișinău sau Washington. De exemplu, la Porto (2002), OSCE a suferit o serie de înfrângeri politice și diplomatice din partea Moscovei. Organizația a acordat Federației Ruse încă un an, până în decembrie 2003, ca să-și retragă toate trupele și arsenalele de pe teritoriul Republicii Moldova. Moscova se angajase deja în 1999 (la Istanbul) să facă acest lucru până în anul 2002, dar nu a probat niciodată intenția de a-și onora promisiunea. Însă, documentul final de la Porto, prin conținutul său, este chiar mai slab decât angajamentul de la Istanbul, pe care-l înlocuiește.

Credibilitatea OSCE a suferit serios atunci când reprezentanții acestei organizații au dat vina pe liderii de la Tiraspol, care „nu dau voie” autorităților de la Moscova să-și retragă trupele de pe teritoriul Republicii Moldova. Ideea, „gafă”, eufemistic vorbind, aparține lui David Schwartz, unul dintre reprezentanții OSCE la Chișinău. O altă gafă aparține reprezentantului OSCE în Republica Moldova, americanul William Hill, care afirma că Republica Moldova ar trebui să fie transformată într-o federație, deoarece populația republicii este multinațională. În realitate, Republica Moldova are o populație de 4.300.000 locuitori, grupată pe naționalități astfel:

români - numiți oficial moldoveni - 64.5%, ucraineni - 13.8%, ruși - 12%, găgăuzi - 3.5%, bulgari - 2,5%, evrei - 1,5% și alte naționalități - 2.2%⁷. Recensământul din 1999 a consemnat existența pe teritoriul Autoproclamatei Republici Transnistrene a 679.000 de locuitori, iar potrivit celui din 2004, numărul acestora este de 555.347.

Procesul soluționării conflictului transnistrean sub patronajul OSCE a parcurs mai multe etape. Astfel, perioada 1992 (sfârșitul ostilităților armate) - 2001, este caracterizată printr-o politică de apropiere a Republicii Moldova de Moscova, cu care a încheiat un *Tratat de Prietenie și Colaborare*, fără a determina însă Kremlinul să-și retragă trupele și armamentul rămase în Autoproclamata Republică Transnistreană.

Negocierile au debutat în formatul de „4”: Federația Rusă, Ucraina, România și Republica Moldova. Pe 21.07.1992, a fost semnată *Convenția cu privire la principiile reglementării pașnice a conflictului armat din zona nistreană a Republicii Moldova* (Convenția Elțin – Snegur). După semnarea acestui document, în anul 1993, România a fost exclusă din procesul de negocieri. Pentru punerea în practică a acestui acord, președintele moldovean a solicitat președintelui în exercițiu al OSCE ca în Republica Moldova să fie trimisă o misiune. OSCE a instituit o misiune de lungă durată în Republica Moldova, iar în luna aprilie 1993, tot la cererea Chișinăului, OSCE a fost inclusă în procesul de negociere⁸.

Pe 21.10.1994, Chișinăul și Moscova au semnat un *Acord cu privire la statutul juridic, modul și termenele de retragere a formațiunilor militare ruse de pe teritoriul Republicii Moldova*. Astfel, partea rusă, „ținând cont de posibilitățile tehnice și timpul necesar pentru instalarea trupelor la noul loc de dislocare”, s-a angajat să-și evacueze formațiunile militare din Republica Moldova, pe parcursul a trei ani, din ziua intrării în vigoare a acordului⁹.

⁷ Dan Dungaciu, *Dosarul transnistrean, analize și perspective*, Site-ul moldovenilor din Italia, http://moldinit.com/publ/dan_dungaciu_dosarul_transnistrean_analize_si_perspective/4-1-0-1432 - accesat la 13 iunie 2011.

⁸ Dinamici ale OSCE în conflictul înghețat din Republica Moldova, Discursul lui Neil Brennan, șef-adjunct al Misiunii OSCE în Republica Moldova, în cadrul seminarului cu genericul *Conflictele înghețate în EUROPA – dimensiunea securității democratice: cazul ART*. Contribuția OSCE la soluționarea conflictului transnistrean s-a materializat prin întocmirea a numeroase rapoarte cu privire la situația din regiune, prin încercarea de punere în practică a Acordului de retragere a trupelor rusești, dar și prin rolul jucat în cadrul Comisiei Unificate de Control – instituită între Republica Moldova, Federația Rusă și Autoproclamata Republică Transnistreană, cu atribuții pe probleme de securitate în zonele demilitarizate de pe ambele părți ale Nistrului. Pe măsura intensificării influenței UE, NATO și SUA în regiune, a scăzut rolul OSCE.

⁹ Constantin Solomon, *Conflictul transnistrean și procesul de negocieri în formatul „5+2”*, în *Moldoscopie. Probleme de analiză politică*, nr.3 (XLII), 2008. După 15 ani de la semnarea acordului, Federația Rusă nu a îndeplinit nici măcar procedurile interne de intrare în vigoare a acestui acord.

După anul 1994, negocierile privind soluționarea conflictului transnistrean s-au desfășurat în formatul de „5”: Republica Moldova, Federația Rusă, Autoproclamata Republică Transnistreană, Ucraina și OSCE. Pe 08.05.1997, a fost semnat *Memorandumul privind principiile normalizării relațiilor dintre Republica Moldova și Autoproclamata Republică Transnistreană*, care, la punctul 11, stipula: „Republica Moldova și Autoproclamata Republică Transnistreană își construiesc relațiile în cadrul unui stat comun în frontierele Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești din ianuarie 1990”. Folosirea sintagmei „stat comun” lăsa însă loc la ambiguitate: Chișinăul interpreta această noțiune drept o autonomie a Autoproclamatei Republici Transnistrene în componența Republicii Moldova, ca în cazul Găgăuziei, iar Tiraspolul drept o confederație care ar fi o treaptă intermediară în obținerea independenței față de Republica Moldova¹⁰.

Dorim să subliniem că, pe fondul manifestării acestor poziții diametral opuse, negocierile în formatul „5” au eșuat.

„Federalizarea” – a doua fază de soluționare a problemei transnistrene

În faza aceasta, derulată în perioada 1997-2003, se vorbește despre „federalizare”, care, în realitate, este tot o idee livrată de Federația Rusă pentru soluționarea crizei transnistrene și, din păcate, acceptată inițial, cu ușurință, de occidentali.

Pe 08.05.1997, la Moscova, se lansează *Memorandumul cu privire la bazele normalizării relațiilor dintre Republica Moldova și Autoproclamata Republică Transnistreană*, cunoscut și ca *Planul Primakov*¹¹. Susținători ai proiectului au fost nu doar Moscova sau Tiraspolul. Reprezentanții găgăuzi afirmă în acea perioadă că „Memorandumul de la Moscova semnat în 1997 este singurul document real și funcțional care permite soluționarea integrală a tuturor problemelor care țin de structura internă a Republicii Moldova în limitele unui stat comun, cu participarea Republicii Moldova, Autoproclamatei Republici Transnistrene și autonomiei găgăuze”¹². Federația Rusă are în acest proiect statutul de „garant”.

În proiect se stipulează, printre altele: stat comun format din două componente cu statut egal¹³, Republica Moldova și Autoproclamata Republică

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ Artizanul acestui acord este Evgheni Primakov, cunoscut politolog, fost prim-ministru al Federației Ruse, între anii 1998–1999.

¹² Dan Dungaciu, *Dosarul transnistrean, analize și perspective*, Site-ul moldovenilor din Italia, http://moldinit.com/publ/dan_dungaciu_dosarul_transnistrean_analize_si_perspective/4-1-0-1432 - accesat la 13 iunie 2011.

¹³ *Republica Moldova este stat suveran și independent, recunoscut internațional*.

Transnistreană, repartizarea împuternicirilor prin acorduri de la egal la egal între Chișinău și Tiraspol, negocieri cu cinci participanți (*formatul pentagonal*): Federația Rusă, Ucraina, OSCE, Autoproclamata Republică Transnistreană, Republica Moldova, din care „mediatori” și „garanți” Federația Rusă, Ucraina, OSCE, deci excluderea participării directe a Occidentului (sau a României) la negocieri și garanții.

În esență, în conformitate cu acest proiect, Autoproclamata Republică Transnistreană ar fi devenit „parte” egală cu Republica Moldova, având posibilitatea să controleze atât politica internă, cât și politica externă a Chișinăului. Când OSCE a pus pe masă un proiect de federalizare ca soluție la o criză, lumea europeană sau SUA a privit chestiunea cu speranță și bunăvoință. Aceasta deoarece într-o societate democratică „federalizarea” este un concept cu conotații pozitive, asociat cu democrația, drepturile omului etc.

Pe 13.08.2000, politologul Evgheni Primakov a prezentat două documente, respectiv un proiect al *Acordului privind bazele relațiilor dintre Republica Moldova și Autoproclamata Republică Transnistreană* și altul intitulat *Principiile de bază ale mandatului OSCE, al forțelor pentru menținerea păcii și stabilității în Regiunea Transnistreană a Republicii Moldova*. Filosofia și consecințele acestor documente nu diferă de cele ale textului din 1997, cuprinzând, pe de-o parte, legiferarea și legalizarea prezenței ilegale a armatei și armamentului rusesc în Republica Moldova, iar, pe de altă parte, transformarea Republicii Moldova într-o entitate dependentă intern și extern de Autoproclamata Republică Transnistreană, pe care Moscova o controlează integral.

În anul 2002, *Memorandumul Primakov* capătă expresia cea mai concretă și, se speră, cea mai convingătoare. *Acordul dintre Republica Moldova și Autoproclamata Republică Transnistreană* a fost elaborat de OSCE, Federația Rusă și Ucraina. Textul acestui acord este o continuare logică a *Memorandumului* din 1997, iar filosofia care îl fundamentează este aceeași. Ideea centrală din acel document (cele două „părți” sunt egale în drepturi) este păstrată, la fel și formula penta-laterală a procesului de negocieri. Acest proiect de soluționare a problemei transnistrene a fost puternic criticat de mass-media din Chișinău, de la Washington sau de la București. Motivul era că așa-zisa „federalizare” – în formula susținută de OSCE – este, în realitate, un mecanism prin care Republica Moldova va fi dominată și controlată de autoritățile de la Tiraspol.

Și de aici, se deduce că, prin prerogativele acordate de proiectul de constituție, cuplate cu prezența trupelor rusești în zonă, regimul lui Igor Smirnov va spune ”nu” ori de câte ori va fi nevoie și va putea bloca orice inițiativă a Chișinăului care nu va fi convenabilă Tiraspolului, iar

independența Republicii Moldova va rămâne doar pe hârtie. Societatea civilă și partidele din opoziție au reacționat, respingând proiectul de federalizare.

După insuccesul *Planului Primakov*, Federația Rusă propune o nouă soluție pentru rezolvarea conflictului transnistrean, cunoscută sub denumirea de *Planul Kozak*. Astfel, pe 17.11.2003, prin intermediul lui Dimitri Kozak, adjunctul șefului Administrației prezidențiale a Federației Ruse, Moscova propune Chișinăului un *Memorandum* pentru soluționarea conflictului transnistrean. Textul este de fapt, un proiect de Constituție federală, care făcea întreaga Republică Moldova dependentă de Tiraspol, deci de Moscova, și vine în continuarea șirului de inițiative pe aceeași direcție.

Parafarea documentului era dorită intempestiv de Moscova, care voia să pună pe masă, la Reuniunea OSCE de la Maastricht (01-02.12.2003), cel puțin o „realizare” în sfera politicii externe, respectiv o soluție viabilă în cadrul diferendului transnistrean. Gestul grăbit al rușilor a lăsat prezumtivii parteneri, SUA și OSCE, perplecși. Federația Rusă își aroga controlul exclusiv al unui spațiu pe care convenise, teoretic, să-1 discute și cu altcineva. *Acordul Kozak* nu s-a semnat, dar asta nu înseamnă că dosarul transnistrean s-a închis.

OSCE și proiectul de federalizare din 2004

La Summitul OSCE de la Maastricht (01-02.12.2003) nu s-a reușit adoptarea unei declarații finale, președintele moldovean, Vladimir Voronin, respingând, în ultimul moment, planul de federalizare a Republicii Moldova¹⁴. Aceasta însemna că termenele pentru retragerea armatei și armamentului din ART au rămas în vigoare. Liderii opoziției de la Chișinău au subliniat atât acest fapt, cât și ideea că proiectul de federalizare s-a dovedit un eșec.

Începea să se contureze tot mai clar o diplomatie oscilantă și confuză în soluționarea conflictului transnistrean, manifestată în mod deosebit de Federația Rusă. Pe de altă parte, la nivelul anului 2003, devenise evident faptul că Autoproclamata Republică Transnistreană nu era interesată de schimbarea *status-quo-ului* existent.

¹⁴ Memorandumul Kozak, dacă ar fi fost semnat la 25.11.2003, ar fi condus la lichidarea „de facto” a Republicii Moldova și la legalizarea prezenței trupelor ruse pe teritoriul său până în anul 2020. Argumentele de bază pentru care Republica Moldova a respins Memorandumul Kozak au fost următoarele: faptul că s-a negociat staționarea trupelor rusești pe teritoriul Republicii Moldova pe un termen de 15 ani; faptul că, potrivit proiectului, Camera Superioară a Parlamentului Republicii Moldova urma să includă o componentă egală de deputați din partea Autoproclamatei Republici Transnistrene, Găgăuziei și a Republicii Moldova: câte 9 deputați, iar deputații ART și ai Găgăuziei se puteau uni oricând pentru a bloca funcționarea Legislativului de la Chișinău; în proiect se stipula că dacă deputații din Camera Superioară nu vor îndeplini doleanțele autorităților din ART sau Găgăuzia, ei pot fi în orice moment retrași și înlocuiți cu alți deputați.

În același sens a reacționat și România, care a subliniat necesitatea ca un asemenea plan de federalizare să fie acceptat de către cetățenii Republicii Moldova și, totodată, să asigure funcționalitatea acestui stat și controlul efectiv al întregului său teritoriu național.

La sfârșitul lunii decembrie 2003, la Chișinău se vorbea despre trei proiecte de federalizare: *Memorandumul Kozak* (Federația Rusă), documentul „mediatorilor” (Federația Rusă și OSCE) și un proiect al președintelui Republicii Moldova, Vladimir Voronin.

În 2004, Bulgaria a preluat Președinția OSCE, iar Conferința de la Sofia, din 27.01.2004, a „mediatorilor” Federația Rusă, Ucraina și OSCE, a decis, la propunerea lui William Hill, să combine documentul „mediatorilor” cu *Memorandumul Kozak* într-un singur document. Propunerea OSCE a fost acceptată de către Federația Rusă și Ucraina.

Astfel, pe 13.02.2004, Președinția bulgară a OSCE a difuzat documentul intitulat *Propunerile și recomandările mediatorilor din partea OSCE, Federației Ruse și Ucrainei referitoare la reglementarea problemei transnistrene*. Documentul propune și recomandă, din nou, soluția rusească, adică *federalizarea* Republicii Moldova. În același timp, acest document lasă chestiunea militară și politică la latitudinea formatului pentagonal, dominat de Federația Rusă, și acordă Autoproclamatei Republici Transnistrene drept de veto împotriva participării occidentale în operațiile de pacificare/garantare militară a situației din zonă.

Pe 09.03.2004, Chișinăul a propus proiectul intitulat *Declarație cu privire la principiile de bază ale orânduirii de stat a Republicii Moldova*, proiect care, în esență, reia tezele enunțate de documentele premergătoare. În plus, conținutul său va fi aprobat prin referendum (se ia în calcul majoritatea celor prezenți la vot). Pe 16.03.2004, ministrul moldovean al integrării, Vasile Șova, a cerut mediatorilor în problema transnistreană să fixeze o dată pentru reluarea negocierilor în format pentagonal (Federația Rusă, Ucraina, OSCE, Republica Moldova și Autoproclamata Republică Transnistreană). În opinia ministrului moldovean, documentele care ar trebui să stea la baza viitoarelor negocieri ar fi recomandările mediatorilor, *Memorandumul Kozak* și propunerile autorităților de la Chișinău. Apelul a rămas fără răspuns, dar, pe 05.04.2004, ministrul Vasile Șova cheamă din nou Consiliul Permanent al OSCE să depună eforturi suplimentare pentru a contribui la reluarea cât mai grabnică a negocierilor în format pentagonal, care fuseseră suspendate după refuzul Chișinăului de a semna *Memorandumul Kozak*.

Derularea negocierilor în formatul „5+2”

Începând cu anul 2004, s-a produs o reorientare a politicii Republicii Moldova către Vest, în perspectiva unei viitoare aderări la UE¹⁵.

Se considera că o viitoare aderare ar rezolva, implicit și problema transnistreană. S-au intensificat totodată și legăturile cu România și s-au pus bazele unui *parteneriat* cu noua conducere politică a Ucrainei (începând cu luna ianuarie 2005). Președintele moldovean Vladimir Voronin a propus un *Pact de Securitate și Stabilitate pentru Republica Moldova*, în care se stipula, printre altele, schimbarea formulei de negociere, adăugând pe lista mediatorilor UE, SUA și România. Reacția Moscovei a fost însă clar împotriva unei posibile implicări a României în procesul de negociere în vederea soluționării diferendului transnistrean.

La începutul anului 2005, după semnarea *Planului de Acțiune UE – Republica Moldova* (februarie 2005 – ianuarie 2008), UE și SUA și-au dat acordul să participe la formatul de negocieri în calitate de observatori. De la acea dată, formatul de negocieri se desfășoară în formula „5+2”: cele două părți implicate, Republica Moldova și Autoproclamata Republică Transnistreană, mediatorii – OSCE, Federația Rusă și Ucraina și observatorii – SUA și UE.

Din anul 2005, se derulează o etapă nouă, caracteristicile ei persistând și în perioada actuală: încercarea de identificare a unor soluții negociate la conflict și fortificarea poziției Republicii Moldova, odată cu venirea SUA și UE la procesul de negociere.

Dacă în perioada anterioară, Federația Rusă deținuse prima poziție în ceea ce privește manifestarea unei diplomații oscilante, tergiversările sau nerespectarea angajamentelor asumate, venise rândul acum al așa-zisei diplomații transnistrene să se comporte potrivit dezideratului său principal: acela de a menține status-quo-ul existent.

La un an după instituirea acestui nou sistem de negociere, în anul 2006, David J. Kramer, adjunct al Secretarului de Stat responsabil pentru

¹⁵ Pe 28.06.2001, Republica Moldova a semnat cu UE *Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est*, la cererea Federației Ruse, în document fiind introduse două clauze: UE să nu semneze un Acord de Asociere și Stabilizare cu Republica Moldova și să nu se implice în soluționarea conflictului transnistrean. În perioada ulterioară semnării acestui acord, în politica externă a UE au avut loc schimbări esențiale, rezultate din politica de extindere a UE (în 2004 s-au alăturat 10 state, iar în 2007, alte două state între care și România, UE ajungând astfel să aibă graniță comună cu Republica Moldova). Politica Europeană de Vecinătate (PEV), elaborată încă din 2003-2004, a contribuit la revizuirea parțială a politicii UE față de conflictul transnistrean. În planul de acțiune propus Republica Moldova în cadrul PEV, UE vedea în soluționarea acestui conflict *stabilitate* la hotarele sale. Numirea unui reprezentant special al UE în Republica Moldova s-a înscris în același proces de intensificare a implicării UE în soluționarea problemei transnistrene.

afacerile din Europa și EURASIA în cadrul Departamentului de Stat al SUA, specializat pe problemele din Federația Rusă, Ucraina, Republica Moldova și Republica Belarus, oferă de la masa negocierilor o imagine nu tocmai încurajatoare asupra progreselor înregistrate: „Am participat la trei dintre rundele de negocieri pentru conflictul transnistrean și trebuie să recunosc că sunt frustrante. Seamănă puțin cu filmul „Groundhog Day”, în care unul dintre personaje se trezește în fiecare zi pentru ca să trăiască același lucru la nesfârșit [...] progresele înregistrate sunt ne semnificative, dacă nu inexistente, deoarece consider că, într-o oarecare măsură, unele dintre părțile implicate nu sunt chiar interesate de obținerea unor progrese, ci de menținerea situației actuale [...]. O parte a problemei o reprezintă lipsa seriozității în ceea ce privește partea transnistreană. Transnistrenii nu sunt interesați de modificarea situației actuale. Una dintre problemele cu care ne confruntăm este faptul că reprezentantul Tiraspolului adeseori susține că nu dispune de autoritatea necesară luării unei decizii, iar noi l-am invitat să aducă la discuții persoane abilitate să ia astfel de decizii, astfel încât să reușim să facem ceva”¹⁶.

Prezența UE și a SUA la negocieri a produs practic o reechilibrare a balanței, care înclinase până atunci în favoarea Tiraspolului. Astfel, Washingtonul a insistat în această perioadă ca Kievul să implementeze acordul vamal cu Chișinăul, care, practic, subliniază integritatea teritorială a Republicii Moldova, reprezentând totodată o modalitate de a exercita presiuni asupra uneia dintre părți, atâta timp cât negocierile întârziu să aducă rezultate.

Din luna martie a anului 2006 au fost suspendate negocierile în formatul „5+2”, liderul transnistrean Igor Smirnov acuzând Chișinăul de instalarea „unei blocade economice”, prin introducerea procedurii de înregistrare a exportatorilor transnistreni, în dreapta Nistrului. De fapt, această măsură a determinat partea transnistreană să se retragă de la negocieri. De atunci, Igor Smirnov a condiționat reîntoarcerea la masa negocierilor de încetarea „blocadei economice” a Chișinăului și acceptarea statutului Autoproclamatei Republici Transnistrene ca „participant cu drepturi egale la negocieri”.

Eforturi de soluționare din partea diplomației ucrainene

În luna mai a anului 2005, conducerea Ucrainei formulează propriile propuneri pentru soluționarea diferendului transnistrean, care acordau Autoproclamatei Republici Transnistrene posibilitatea celei mai largi forme de autonomie și prevedeau totodată democratizarea și demilitarizarea acesteia.

¹⁶ Interviu realizat de Victor RONCEA pentru cotidianul Ziua, cu negociatorul Statelor Unite pentru Transnistria, David J. Kramer, publicat pe pagina de web a „9AM News” pe 5 aprilie 2006, <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2006-04-05/sunt-convins-ca-vom-ajunge-la-un-rezultat-in-transnistria.html>, accesat la data de 13 iunie 2011.

Propunerea ucraineană, cunoscută sub denumirea de *Planul Iușcenko*, prevedea soluționarea conflictului transnistrean printr-o reglementare negociată și organizarea de alegeri libere, stipulând, în principal, următoarele:

- Republica Moldova să fie stat suveran, independent, integral din punct de vedere teritorial și singur subiect al dreptului internațional;
- oferirea statutului de *entitate administrativ-teritorială, în cadrul Republicii Moldova, în formă de republică*, pentru Autoproclamata Republică Transnistreană;
- Constituție și simboluri proprii (drapel, stemă, imn) pentru Autoproclamata Republică Transnistreană;
- oficializarea a trei limbi pe teritoriul Autoproclamatei Republici Transnistrene, respectiv: moldovenească, ucraineană și rusă (modelul Crimeei).

De asemenea, textul documentului prevede posibilitatea implicării SUA și UE în unele evenimente legate de eventuala realizare a *Planului ucrainean*, respectiv:

- controlul modului de desfășurare a alegerilor în Sovietul Suprem al ART;
- acordarea de asistență în procesul de elaborare, de către Republica Moldova, a *Legii privind statutul juridic special al Autoproclamatei Republici Transnistrene*;
- participarea în Comisia de Conciliere menită să soluționeze neînțelegerile provocate de interpretarea diferită a prevederilor legii privind statutul juridic special al Autoproclamatei Republici Transnistrene;
- stabilirea *prevederilor de bază ale statutului Autoproclamatei Republici Transnistrene în cadrul Republicii Moldova*;
- delimitarea competențelor dintre organele puterii centrale și organele puterii din Autoproclamata Republică Transnistreană;
- reglementarea definitivă a problemei transnistrene, prin *asigurarea legală a statutului Autoproclamatei Republici Transnistrene în cadrul Republicii Moldova*;
- acordarea Tiraspolului a dreptului de a participa la adoptarea, de către Chișinău, a oricăror decizii privind politica externă, care sunt considerate că ar afecta interesele sale;
- Autoproclamata Republică Transnistreană se poate separa de Republica Moldova, în cazul în care Chișinăul se va uni cu un alt stat (referire la o posibilă unire cu România).

În luna mai 2005, Parlamentul Republicii Moldova a aprobat *Planul Iușcenko*, însă a adăugat condiția ca Federația Rusă să-și retragă trupele din Autoproclamata Republică Transnistreană, până în anul 2006. De asemenea,

în cadrul întâlnirii din 14.07.2005, de la Kiev, cu președintele Viktor Iușcenko, liderul transnistrean, Igor Smirnov, a acceptat să coopereze în privința planului de soluționare a conflictului transnistrean.

Pe 22.07.2006, Parlamentul de la Chișinău a adoptat, în unanimitate (pe baza propunerilor formulate în anul 2005 de conducerea Ucrainei), *Legea cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului*, lege care acordă posibilitatea unei largi forme de autonomie pentru Autoproclamata Republică Transnistreană.

În cadrul consultărilor care au avut loc la Odessa (17-18.10.2006), delegația Republicii Moldova și-a reiterat susținerea față de *Planul Iușcenko*, iar la finalul activității, membrii acesteia și-au exprimat regretul pentru pauzele intervenite în negocieri.

Eforturi de soluționare din partea diplomației ruse

În cursul lunii mai a anului 2006, autoritățile separatiste de la Tiraspol și-au exprimat intenția de aderare a statului transnistrean la Comunitatea Statelor Independente (CSI), în contextul în care unele țări membre intenționau să părăsească acest organism. Liderul transnistrean, Igor Smirnov, a solicitat în mod oficial acceptarea ART în CSI și în Uniunea “Federația Rusă – Belarus”.

În repetate rânduri, liderii de la Tiraspol s-au pronunțat împotriva ideii de retragere a trupelor ruse și înlocuire a acestora cu un contingent multinațional, argumentând că militarii ruși au executat o operație de menținere a păcii la Nistru, de 14 ani s-a menținut pacea, iar retragerea lor va însemna alungarea păcii de pe pământul transnistrean. Liderii transnistreni nu au acceptat nici propunerea de înlocuire a trupelor ruse de menținere a păcii cu cele ale organizației GUAM (Georgia, Ucraina, Azerbaidjan, Republica Moldova).

Moscova și Chișinăul au început o nouă serie de consultări în cursul lunii noiembrie 2006, dar poziția fermă a partenerului de discuții a obligat partea moldoveană să adopte permanent tactici de așteptare, fără ca rezolvarea să se concretizeze în conținutul vreunui document. Astfel, consultările dintre Republica Moldova și Federația Rusă pe tema soluționării conflictului transnistrean, derulate la sfârșitul lunii noiembrie 2006, par să fi reconfirmat un impas.

Pe 19.12.2006, o delegație moldoveană, din care făceau parte consilierul prezidențial pentru politica internă, Marc Tkaciuk, și ministrul integrării, Vasile Șova, s-a deplasat la Moscova pentru a continua consultările cu autoritățile ruse în privința diferendului transnistrean.

O declarație a MAE rus precizează poziția Moscovei în această privință, solicitând elaborarea unui statut special al Autoproclamatei Republici Transnistrene, ferm garantat, în condițiile respectării integrității

teritoriale a Republicii Moldova, dar negociat de pe poziții egale, condiție care i-a determinat pe mulți observatori politici să constate, la acel moment, că dezghețarea și soluționarea conflictului se va amâna.

Tratarea Tiraspolului ca parte egală ar însemna ca Chișinăul să fie de acord cu așa-numitul *Protocol de tranzit* promovată de Moscova, care oferă Autoproclamatei Republici Transnistrene dreptul la libertatea comerțului exterior fără documente vamale emise de autoritățile moldovene.

În perioada 16 – 17.01.2007, la Moscova, au avut loc noi consultări între reprezentanții Federației Ruse și cei ai Republicii Moldova, în vederea reglementării diferendului transnistrean. Chișinăul a propus părții ruse un acord, care a fost acceptat *pentru a fi analizat*, timp în care se dorea inițierea, de către partea moldoveană, a unor acțiuni care să demonstreze bunele sale intenții. Documentul este o îmbinare a planurilor *Kozak* și *Iușcenko* și pare să favorizeze Republica Moldova, stipulând recunoașterea proprietăților rusești din Autoproclamata Republică Transnistreană, acordarea unui statut special limbii ruse, menținerea trupelor de menținere a păcii pe teritoriul ART și garantarea, de către autoritățile de la Chișinău, a păstrării neutralității pentru cel puțin 20 de ani. Nu se propune o confederație și nici un statut privilegiat al reprezentanților Autorproclamatei Republici Transnistrene în viitorul Parlament de la Chișinău.

Atitudinea Kremlinului în cadrul acestor discuții a fost extrem de rezervată, reprezentantul rus, Valeri Nesterușkin, refuzând să prezinte acordul de principiu ruso-moldovean ca fiind o bază de discuții pentru negocieri.

Pe 25.01.2007, la Madrid, a fost semnat un protocol prin care mediatorii (Ucraina, Federația Rusă și OSCE) și observatorii (SUA și UE) au confirmat disponibilitatea de a facilita rezolvarea pe cale pașnică a conflictului și elaborarea unui statut special pentru Autoproclamata Republică Transnistreană, în baza respectării integrității teritoriale a Republicii Moldova.

Evoluția contactelor diplomatice în anul 2008

Dacă ne raportăm la forma consacrată a negocierilor diplomatice, evoluțiile din anul 2008, conversațiile, discuțiile, schimburile de puncte de vedere, convorbirile oficiale, dar și declarațiile de presă anterioare ale oamenilor politici, sau care s-au succedat acestor evenimente, toate pot fi interpretate drept faza premergătoare reluării negocierilor.

La nivelul anului 2008 este reluată problema prezenței trupelor militare ruse în zonă, însă se poate constata din declarațiile oficialilor moldoveni, o oarecare întărire a poziției din care Chișinăul încearcă să negocieze în această perioadă. Andrei Stratan, șeful diplomației moldovene, a solicitat (05.12.2008) Moscovei, în cadrul Consiliului Ministerial anual al

OSCE, să-și retragă *fără condiții, în totalitate și în mod transparent*, trupele din regiunea transnistreană. Andrei Stratan a mai cerut ca trupele ruse, care controlează „frontiera” moldo-transnistreană, să fie înlocuite de o „misiune civilă”, considerând că un război, ca cel de la începutul anilor ‘90, este improbabil în această zonă¹⁷.

O schimbare a contextului geostrategic pare să fie confirmată de declarația șefului delegației americane la Helsinki pentru Consiliul Ministerial al OSCE, William Burns, care, exprimând opinia oficială a Washingtonului, a declarat că prezența militară rusă în Republica Moldova este o grijă majoră pentru EUROPA.

Întâlnirile Voronin – Smirnov

Un factor de noutate în evoluția situației în anul 2008 a fost reprezentat de relansarea negocierilor dintre Vladimir Voronin și Igor Smirnov, cei doi lideri întâlnindu-se în două rânduri în această perioadă. De asemenea, cei doi lideri au avut întrevederi separate cu președintele rus, Dmitri Medvedev. Întâlnirile au avut loc în noul context al intensificării interesului manifestat de UE în soluționarea conflictului, dar și ca urmare a eforturilor diplomației ruse în relansarea acestor negocieri.

Pentru o mai bună înțelegere a rolului jucat de cei doi actori (UE și Federația Rusă) în soluționarea conflictului transnistrean, menționăm opinia exprimată de reprezentantul special al UE pentru Republica Moldova, maghiarul Kalman Miszei, potrivit căreia diferendul transnistrean va fi soluționat doar când UE și Federația Rusă vor încheia un acord și vor ajunge la o concluzie în ceea ce privește conținutul acestuia¹⁸.

Prima întâlnire Voronin – Smirnov s-a desfășurat pe 11.04.2008, la Bender. În urma discuțiilor purtate, s-a ajuns la înțelegerea că partea transnistreană va permite trecerea în zona controlată de ea a oficialilor moldoveni, în timp ce Chișinăul și-a asumat angajamentul de a solicita UE să anuleze restricțiile de călătorie pentru conducătorii transnistreni. Aceste înțelegeri nu au fost însă îndeplinite sau au fost îndeplinite doar parțial. Astfel, Vladimir Voronin a fost lăsat de câteva ori să treacă în stânga Nistrului, dar i-a fost blocat accesul, nemotivat, pe 03.11.2008.

A doua întâlnire Voronin – Smirnov a avut loc pe 24.12.2008, la Tiraspol, cu întârziere, întrevederea fiind pregătită pentru luna septembrie 2008. Două zile mai târziu, ministrul moldovean al Reintegrării, Vasile Șova, a făcut o serie de declarații cu privire la întâlnire, prezentând exclusiv punctul de vedere al părții moldovene¹⁹.

¹⁷ Conform AFP, <http://www.mediafax.ro/externe/afp> - accesat la data de 10 august 2011.

¹⁸ Declarația a fost făcută pe 16.01.2009, la postul național de televiziune.

¹⁹ <http://www.infotag.md/noutăți/INFOTAG>, 26.12.2008 – accesat pe 10 august 2011.

Astfel, au fost puse în discuție perspectivele reluării negocierilor în formatul „5+2”, pașii care urmează să fie întreprinși în vederea activizării grupurilor de lucru privind întărirea încrederii și securității, precum și măsurile de asigurare a condițiilor pentru libera circulație a persoanelor și mărfurilor dintre cele două maluri ale Nistrului. În prima parte, întrevederea s-a desfășurat în prezența reprezentanților mass-media. Președintele moldovean, Vladimir Voronin, a subliniat în mod special faptul că toate chestiunile care țin de conflict și de reglementarea definitivă a acestuia, inclusiv stabilirea statutului juridic special al Autoproclamatei Republici Transnistrene, cu respectarea suveranității și integrității teritoriale a Republicii Moldova, trebuie să fie discutate în cadrul formatului de negocieri „5+2”. Potrivit declarațiilor lui Vasile Șova, în cadrul întrevederii a fost confirmată disponibilitatea autorităților moldovene de a continua întâlnirile la nivel de experți pe întregul spectru al direcțiilor propuse, inclusiv în domeniul economiei și comerțului, în scopul elaborării unor măsuri eficiente de depășire a consecințelor social-economice cauzate de criza financiară și economică mondială.

La întrevederea la care au fost prezenți reprezentanții mass-media, Vladimir Voronin și Igor Smirnov nu au putut ajunge la un acord comun în privința uneia dintre cele mai importante probleme. Vladimir Voronin a insistat asupra fixării datei de reluare a negocierilor în formatul „5+2”, însă Igor Smirnov a spus că desfășurarea negocierilor în formatul respectiv nu este necesară. Discuțiile au urmat în absența jurnaliștilor, la sfârșitul întrevederii cei doi lideri declarând că au consimțit să continue consultările în formatul „2+1”, cu participarea Federației Ruse, iar următoarea întâlnire fiind programată pentru mijlocul lunii martie 2009. Unul dintre principalele rezultate ale acestei întâlniri a fost considerat faptul că liderul transnistrean, Igor Smirnov, a anunțat eliminarea taxei aplicate cetățenilor moldoveni pentru intrarea în Autoproclamată Republică Transnistreană. La o săptămână după aceasta, taxa nu doar că nu a fost scoasă, dar de la 01.01.2009 a devenit de trei ori mai mare.

Ambele întrevederi nu au adus niciun fel de rezultate sau perspective în reglementarea conflictului sau apropierea părților. Mai mult decât atât, întâlnirea de pe 24.12.2008 a scos în evidență faptul că pozițiile părților s-au îndepărtat și mai mult în ultimii ani.

În afară de întrevederi și discuții, anul 2008 nu a adus nimic nou în soluționarea problemei, fiind observate o serie de divergențe între părți, lipsa de conlucrare, cum ar fi în cazul inundațiilor din august, sau criza gazului din luna ianuarie 2009.

Întrevederile președinților celor două părți implicate în conflict cu președintele rus nu au adus rezultate spectaculoase. Prima a avut loc pe 06.06.2008, la Sankt Petersburg (Federația Rusă), în cadrul căreia a fost

discutat și subiectul transnistrean. O nouă întâlnire a avut loc pe 25.08.2008, la Soci (Federația Rusă), urmată de o întrevedere Medvedev – Smirnov, pe 03.09.2008. În cadrul întrevederii, după cum a informat Administrația prezidențială rusă, s-a decis continuarea negocierilor privind reglementarea conflictului transnistrean în *format trilateral*.

Evoluția contactelor diplomatice în anul 2009 și perspectivele reluării negocierilor

Anul 2009 a debutat cu vizita la Bruxelles a vice-ministrului moldovean al afacerilor externe și integrării, Valeriu Ostalep, ocazie cu care s-a desfășurat „troica” Comitetului pentru Politică și Securitate UE – Republica Moldova – Ucraina. Cu această ocazie, au fost abordate aspecte referitoare la dosarul transnistrean, în perspectiva reluării negocierilor, pregătirea unui nou acord între UE și Republica Moldova, precum și prelungirea mandatului Misiunii UE de asistență la frontiera moldo-ucraineană (EUBAM)²⁰.

Ulterior, fără a exclude importanța negocierilor în formatul „5+2”, Federația Rusă își exprimă²¹ clar opțiunea privind continuarea procesului de negocieri, evidențiind faptul că diferendul transnistrean poate fi soluționat „durabil” numai în baza unor înțelegeri directe între Chișinău și Tiraspol. Această poziție este susținută și de autoritățile de la Tiraspol, care, prin vocea ministrului de externe, Vladimir Iastrebeac, subliniază că negocierile în formatul „5+2” nu mai sunt de actualitate.

În acest context, pe 18.03.2009, la Moscova, are loc o întâlnire între președintele rus, Dmitri Medvedev, omologul său moldovean, Vladimir Voronin, și liderul transnistrean, Igor Smirnov, destinată normalizării relațiilor dintre Chișinău și Tiraspol. La finalul convorbirilor, liderii Republicii Moldova și ART au semnat o declarație comună „în cinci puncte”, prin care au convenit asupra următoarelor aspecte:

- continuarea contactelor directe între părți, în vederea rezolvării pe cale politică a problemei transnistrene;
- intensificarea activității grupurilor de experți pentru consolidarea încrederii reciproce și dezvoltarea colaborării în domeniile socio – economic și umanitar;
- crearea condițiilor pentru reluarea negocierilor în formatul „5+2”, în prima jumătate a anului 2009;

²⁰ <http://www.crisisgroup.org/home/index.cfm?id=1289>, accesat la data de 11 august 2011.

²¹ Poziția Federației Ruse a fost exprimată de ministrul de externe, Serghei Lavrov, pe timpul vizitei oficiale efectuate (23.02-24.02.2009) în Republica Moldova.

- transformarea actualei misiuni de menținere a păcii din Transnistria într-o misiune de garantare a păcii, sub egida OSCE, în funcție de progresele înregistrate în soluționarea problemei transnistrene;
- aprecierea eforturilor depuse de Federația Rusă pentru soluționarea conflictului transnistrean.

În pofida unor aparente conotații pozitive, este posibil ca semnarea acestei declarații comune să aibă repercusiuni negative asupra procesului de reglementare a problemei transnistrene. Pe de o parte, acest lucru s-ar datora posibilității ca, optând pentru continuarea discuțiilor directe, autoritățile de la Chișinău să fi acceptat statutul Autoproclamatei Republici Transnistrene, ca parte egală în procesul de negociere. Pe de altă parte, anunțarea în formatul „2+1” a deciziei reluării negocierilor în formatul „5+2” ar putea induce ideea că Moscova i-a convocat pe liderii de la Chișinău și Tiraspol în vederea ajungerii la un consens, care, ulterior, să fie impus în format lărgit.

Trecerea forțelor actuale de menținere a păcii sub egida OSCE, demers condiționat de soluționarea conflictului transnistrean, mărește orizontul de timp și determină autoritățile de la Chișinău să nu mai insiste pe problema retragerii trupelor ruse de pe teritoriul Republicii Moldova.

Următoarea rundă de discuții în formatul „5+2”, planificată pentru data de 24.03.2009, la Tiraspol, nu a mai avut loc, deoarece autoritățile transnistrene au interzis accesul, pe teritoriul transnistrean, a reprezentantului special al UE în Republicii Moldova, Kalman Miszei, și a ambasadorilor SUA și Republicii Ceha²² la Chișinău, Asif Chaudry, respectiv Petr Kypr. Măsura a fost adoptată ca reacție la interdicția impusă de UE, începând cu anul 2003, unui grup de 19 oficiali transnistreni, printre care și liderul transnistrean, Igor Smirnov, de a pătrunde pe teritoriul statelor membre ale Uniunii.

În acest context, următoarea reuniune în format „5+2” a fost planificată pe 08.04.2009, la Viena, însă convorbirile nu au mai avut loc, din cauza deteriorării situației de securitate din Republica Moldova, după anunțarea rezultatelor alegerilor parlamentare din 5 aprilie 2009.

În ceea ce privește poziția diplomației românești referitoare la conflictul transnistrean, aceasta a dat dovadă de inconsecvență. Pe 16.01.2009, șeful diplomației române, Cristian Diaconescu, menționa că România a fost, într-o formă sau alta, exclusă din formatul de negocieri pentru soluționarea problemei transnistrene și că ar trebui să fie direct implicată în proces. Astfel, ministrul Diaconescu sublinia că „... formatul 5+2 nu prea a dat rezultate, cu toate că în proces sunt implicați toți vecinii Republicii Moldova, mai puțin România, cu toate că UE este participantă în acest forum, sugerând că reprezentarea indirectă a României prin UE nu este suficientă”²³.

²² R. Cehă deținea Președinția rotativă a UE.

²³ Opinia este exprimată la postul național de televiziune. Acest punct de vedere este similar cu cel al președintelui țării, Traian Băsescu, care opina, de asemenea, că formatul pentru ART trebuie modificat și că România ar trebui să facă parte din acesta.

Însă pe 10.02.2009, șeful diplomației române revine asupra poziției sale anterioare și transmite că România nu e interesată să se implice ca partener direct la negocierile dintre Chișinău și Tiraspol²⁴, evidențiind totodată faptul că România susține continuarea negocierilor în formatul „5+ 2” și nu face poziție separată față de UE. La rândul său, ministrul moldovean de externe, Andrei Stratan, a precizat că „nici Chișinăul nu intenționează să modifice formatul 5+2”²⁵, fiind excluse alte variante vehiculate în cursul anului 2008.

„Problema soluționării conflictului transnistrean va fi regăsită numai și numai la masa de negocieri în formatul 5+2”²⁶, a subliniat șeful diplomației moldovene, dar a adăugat că Republica Moldova va continua și consultările bilaterale, inclusiv cu România, care, în opinia sa, poate oferi un sprijin esențial în acest sens.

La rândul său, șeful diplomației transnistrene, Vladimir Iastrebeac, s-a declarat împotriva participării României la negocierile pentru reglementarea conflictului transnistrean, subliniind că „România și-ar putea aduce o contribuție la reglementare prin intermediul altor mecanisme, în special prin contacte bilaterale cu Republica Moldova”²⁷. Totodată, Iastrebeac a avertizat chiar că, în cazul participării României la negocieri, ar putea interveni „complicații”²⁸.

BIBLIOGRAFIE

- Chifu Iulian, *Un sângeros conflict, orchestrat de Moscova, Războiul din Transnistria*, în *Dosarele Istoriei*, nr. 2 (30) / 1999.
- Constantin Solomon, *Conflictul transnistrean și procesul de negocieri în formatul „5+2”*, în *Moldoscopie. Probleme de analiză politică*, nr.3 (XLII), 2008;
- <http://www.cseea.ro/publicatii/view/brief-analysis/variabila-transnistreana-a-dialogului-ruso-german-de-la-hanovra>, accesat la data de 14 august 2011;
- <http://www.ziare.com/international/stiri-internationale/nyt-comenteaza-conflictul-din-transnistria-1051771>, accesat la data de 13 august 2011;
- <http://www.hotnews.ro/stiri-opinii-8367283-sau-fara-transnistria-scenarii-mai-bine-sau-mai-rau-pentru-republica-moldova.htm>, accesat la data de 13 august 2011;

²⁴ NEWSIN. Declarația este făcută pe timpul vizitei întreprinse de șeful diplomației române, Cristian Diaconescu, la Chișinău.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ www.europa.md, Dragoș Drăgan, *Conflictul transnistrean: perspective sau stagnare?*, 27.01.2009, accesat la data de 11 august 2011.

²⁸ *Ibidem*.